

Корольчук Віктор Володимирович,
старший науковий співробітник відділу
організації наукової діяльності та захисту прав
інтелектуальної власності Національної
академії внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, старший науковий співробітник

ДЕТЕРМІНАНТИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У довідковому документі ООН про міжнародну боротьбу з корупцією остання визначається як «зловживання державною владою для одержання вигоди в особистих цілях».

Одним з основних факторів, який негативно впливає на розвитку держави, залишається корупція, масштабність якої стала важливою домінантою суспільного життя України. Корупція в податковій сфері негативно позначається на наповненні бюджету держави, тінізації економіки, зростанні негативних настроїв в суспільстві, зниженні міжнародних рейтингів і довіри на міжнародній арені.

Прозорості в цій сфері заважають високі податки і виконання податковими органами України «своїх завдань» по наповненню бюджету і контролю правильності сплати податків.

На нашу думку основними причинами податкової корупції в Україні являються:

1. Заплутана законодавство, яке постійно змінюється.

Розібратися у всіх нюансах нинішнього законодавства дуже складно. Сьогодні існує ще й понад 2 тисячі листів з роз'ясненнями та інструкціями про те, як правильно платити податки.

2. Маргіналізація населення.

Згідно даних міжнародних організацій, в українському суспільстві давати/брати хабарі і уникати сплати податків - не вважається чимось непристойним. Часто хабарі не вимагають, але приватні підприємці самі шукають виходи, щоб їх дати.

3. Політична «дах».

Системи доглядів від оподаткування і поборів з бізнесу керується на рівні вищих чиновників уряду, нардепів Верховної Ради, керівництва правоохоронних органів і судової системи. Вони і прикривають сумнівні схеми в разі потреби.

4. Неправильна підхід

Перед податковими органами часто ставлять завдання по наповненню бюджету. Але податківці повинні лише контролювати дотримання законодавства та правильність сплати податків, а не шукати шляхи підвищення податкових зобов'язань.

5. Занадто високі податки

Податкове навантаження на підприємства занадто велика і працювати «по білому» для більшості недоцільно і невигідно.

6. Деморалізація населення.

Негативний настрій в суспільстві, викликане знанням корупційної складової в даній сфері, повсюдно формує негативні тенденції громадської діяльності в державі.

Одним з таких каменів спотикання є податок на додану вартість (ПДВ) в даний момент вважається головним корупційним податком. Особливістю української економіки є те, що більше половини виробленої продукції йде на експорт. Виробник-експортер отримує право на повернення податкового кредиту за нульовою ставкою. А зобов'язання в цьому випадку відсутній – готовий продукт відпускається за кордон без нарахування ПДВ. Повертати цей самий податковий кредит для скарбниці – чиста втрата. Існуюча система – клондайк для реалізації корупційних схем. Можна роками стояти в черзі на відшкодування, а можна отримати свої ж гроші швидко – якщо заплатити приймають рішення чиновникам. Офіційна позиція чиновників Мінфіну і ДПАУ з цього приводу: кожен факт відшкодування ПДВ потрібно ретельно перевіряти, адже сьогодні існує безліч злочинних організацій, що спеціалізуються на махінаціях з використанням механізму відшкодування ПДВ. Так званий фіктивний ПДВ дійсно існує. Схеми, коли ПДВ стає джерелом для організації шахрайських схем фіктивного експорту та заробляння грошей «з повітря». Наприклад, підприємство експортує металоконструкції, які Торгово-промисловою палатою України визнає що не мають аналогів товарами. Перетнувши кордон ці, прямо вирушають на переробку у вигляді брухту, а аферисти вимагають, щоб їм повернули ПДВ за продукцію. Або взагалі нічого реально не експортується, але в податкову подаються ідеально оформлені документи з усіма підписами та печатками з митниці про проходження кордону, а податковий орган отримує команду повернути гроші.

В Україні склалася нездорова ситуація, коли шахраї на ПДВ наживаються, а підприємства, які реально експортують українську продукцію, чекають повернення податку роками або платять хабарі.

Щоб перемогти податкову корупцію, потрібно не тільки знижувати податки і контролювати витрати держслужбовців, а й реалізувати наступні кроки:

1. Переглянути законодавство.

Податкове законодавство має стати простим і однозначним, не завжди мінливим, а всі умови прописані саме в законах, а не в листах і роз'ясненнях податкових органів.

2. Знизити податки.

Якщо знизити різні збори одночасно з посиленням покарання за несплату податків, бізнесменам буде вигідніше платити податки і працювати «в білу», ніж вплютуватися в сумнівні схеми, давати хабарі і залишатися «в тіні».

3. Контролювати податкові органи.

З одного боку, потрібно переглянути зарплати співробітників податкових органів в сторону підвищення, з іншого – контролювати доходи, витрати чиновників, членів їх сімей.

4. Автоматизувати процеси.

Радикально змінити ситуацію з протидії незаконному відшкодуванню ПДВ і допомогти боротися з фіктивними підприємствами змогла б електронна система звітності, яка б дозволила виявляти фіктивні підприємства в режимі реального часу (on-line). Однак в автоматизованому режимі повинна працювати і система відшкодування ПДВ.

5. Профілактика корупції.

Для завчасного виявлення фіктивних дій податкові органи повинні аналізувати фактори ризику: підозра повинні викликати операції з виплатою роялті, офшорами, страхуванням. Якщо блокувати незаконні операції заздалегідь і розголошувати їх, то навіть високопоставлені покровителі вважатимуть за краще не брати участь в такого роду діяльності.

На завершення залишається підкреслити, що при чіткому і сумлінному виконанні всіх вище перерахованих завдань можна буде констатувати той факт що ситуація поступово поліпшуватиметься і з'явиться шанс минути корупційну складову в діяльності податкових органів і громадянське суспільство в цілому.

Крижна Валентина Володимирівна,
старший науковий співробітник наукової
лабораторії з проблем кримінальної поліції
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, старший науковий
співробітник

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

В Україні, як і в усьому світі, корупцію віднесено до головних політичних, економічних і соціальних проблем. Вона визнана одним із найзагрозливіших явищ сучасності, що здатне мотивувати позанормативну діяльність органів державного управління, гальмувати економічний розвиток, нести загрозу багатьом елементам конституційного та суспільного ладу, а також національній безпеці держави. Корупція підриває засади демократичного устрою, довіру до влади, порушує принципи верховенства права, справедливості й рівності перед законом, відповідальності за вчинене діяння, чесної конкуренції, призводить до зростання тіньової економіки та падіння авторитету держави в міжнародному співтоваристві. За умови відсутності системної протидії корупції з боку держави та суспільства